Evin Anlam Alanları

Vefa Taşdelen

Ev, doğada, çoğu kez doğal malzemeler kullanılarak yapılır, ama yine de doğa değil kültürdür, gelenektir, adettir. İnsanın anlamlar ve yaşantılar dünyasına aittir, fiziksel bir mekân olmaktan çok içinde yaşayan insanlardır. İnsansız ev taştır, topraktır. Evsiz insan dağınıktır, yurtsuzdur. Doğadan kültüre, kültürden mekâna, mekândan insana, evin çeşitli halleri, anlam katmanları vardır. Bu yazının amacı, "ev" sözcüğünün sahip olduğu kimi anlam alanlarına değinilerde bulunmaktır. Bunu gerçekleştirebilmek için, başlıca iki temel soru üzerine durulacaktır: Evin, (1) gündelik dildeki anlamı nedir, (2) metaforik bir ifade biçimi olarak anlamı nedir? Bu sorular, çeşitli bakış açıları kullanılarak cevaplandırılmaya çalışılacaktır. Çalışma bu haliyle bitmiş değildir, aksine kendisini, okuyucunun kendisindeki ev kavramı ile tamamlamasına ihtiyaç duymaktadır.

1. Evin Etrafında

Ev'in anlam içeriği, kimi durumda dört duvar, kimi durumda gönüllerin birleştiği, birbirine erdiği yer, kimi durumda da "yurt"tur. Mekân merkezli bir yaklaşımda şu ifadelerin geçtiği görülebilir: "Yalnız bir ailenin içinde oturabileceği biçimde yapılmış yapı. Bir kişinin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut."[1] Bu tanımda, fiziksel bir mekân olarak, bir "barınak" olarak ev öne çıkar. Ontolojik bir korku (yok olma korkusu) onları barınağa yöneltmiş, korunma ve varolma içgüdüsü bir çatı altında toplamıştır. Bu noktadan itibaren tanım, varoluş merkezli bir yönelim kazanır. Buna göre ev, bir barınak olmadan önce insanların birbirlerine erdikleri, bir gönülde bir ve çok oldukları yerdir. Bu hassasiyetleri içeren varoluş merkezli bir tanımda şu ifadeler geçer: "Birleşmek, yerleşmek, döllenmek, kurmak, konut oluşturmak, yaklaşmak, uyum sağlamak, uzlaşmak, anlaşmak, kayırmak, korumak, yardımcı olmak, hızlanmak."[2] Bu tanımda gönüllerin birbirine ermesi, birbirine kavuşması, birbirinde yerleşmesi, birbirinde hayat bulması, birbirinde dünyayı ve evreni kavraması, birbirinde toplumun bir parçası olması, birbirinde uyumu, dengeyi, ahengi yakalaması, birbirinde güvende olması, huzura ermesi ve dinginleşmesi söz konusudur.

Ev, insanın yeryüzüne bağlanma çabasında önemli bir adımdır. Yeryüzüne bağlanmanın, orayı "yurt" olarak görmenin en açık ifadesidir. Ev, hayatın merkezidir, hayatın kendisinden çıktığı ve kendisine döndüğü yerdir. Hayat evde mayalanır, evde yoğrulur, evde çoğalır, evde güçlenir, evde zenginleşir, evde yaşanır, evde tazelenir. Şu ifadeler, bunu gösterir: "Doğum

[1] Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1999, s. 141.
[2] İsmet Zeki Eyüboğlu, *Türkçe Kökler Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1989, s. 77

evi", "bebek evi", "kız evi", "düğün evi", "gönül evi", "can evi", "baba evi", "yas evi"… Ev anadır, babadır, eştir, evlattır, dosttur, akrabadır, komşudur. Evde doğulur, evde ölünür. Ev, doğum ve ölüm arası mekândır; ömürdür. Ev, dağıtır ve toplar; kalptir. Tanır ve tanıtır; yüzdür. Bütün yollar ondan çıkar, ona döner. Nereye gidersek gidelim yönümüz hep eve doğrudur. Ev ruhtur, bedendir, dildir, anlamdır. Dilin ve anlamın oluştuğu yerdir. Tamlayan ve bütünleyendir; addır, semboldür, simadır. Ev mukadderattır, umuttur, hayaldir, imkândır. Ev, olabilmektir, erebilmektir. Temeldir, duvardır, güvenliktir, maneviyattır. Atmosferdir, ozondur. Evsiz kalan havasız kalmıştır, evsiz kalan gönülsüz kalmıştır, evsiz kalan ışıksız kalmıştır. Ev, ben iken sen olmaktır. Benden ve senden geçip biz olmaktır. Bir yürekte çoğalmak, bir iken iki, iki iken üç olmaktır. Kız olmak, oğul olmak, anne baba olmaktır. Yeğen olmak, torun olmak, seven ve sevilen olmaktır.

Ev şefkattir, merhamettir, güvendir, özveridir. Gücü, sevinci ve huzuru her gün yeniden doğuran anadır, sarsıp sarmalayandır; ruhu dirençli kılan, havayı temizleyip gönlü arıtandır. Hayatı, elverişli kılandır. Ev işarettir; varlığı ve yokluğu, hayatı ve ölümü gösterendir. Oluşan ve oluşturandır. İnsanların birbirlerine erdikleri, birbirlerini buldukları, birbirlerine kavuştukları, birbirlerine sığındıkları, birbirlerinin oldukları yerdir. Ev, hücrenin organa, organın organizmaya dönüştüğü yerdir. Ev, fakir de olsa zenginliktir, soğuk da olsa sıcaklıktır, uzak da olsa yakınlıktır. Alvarlı Mehmet Lütfi'nin *"Dün gece yar hanesinde yastığım bir taş idi / Altım çamur üstüm yağmur yine gönlüm hoş idi"* mısralarında evin gerçek tanımı vardır. Bu mısralarda evin görkem değil gönül olduğu açıkça ortaya çıkar. İçinde sevgi olan, gönüllerin birbirin kavuştuğu ev, rahat ve huzurlu evdir, zengin ve görkemli evdir. Türkudeki bu ifade, gerçek haneyi tanımlar: Yar hanesi, gönüldür. Hanenin nasıl olduğu, yatağının ve yorganının neden oluştuğu önemli değildir. Önemli olan, gönüllerin birbirine hane olması, birbirine yar olmasıdır. Bu nedenle gurbette olmak, gönülden uzak olmaktır, sevgiden ve şefkatten uzak olmaktır. Türküler bu nedenle hüzünlüdür, şiirler bu nedenle ayrılık acısıyla doludur.

2. Varlığın Evi

Çağdaş düşüncenin öne çıkan ifadelerinden biri, dilin, varlığın evi olduğu yönündedir.[3] Bu sözü, yoruma açık hale getirmek için bazı sorular sorabiliriz: Dilin varlığın evi olması ne demektir? Dil, niçin varlığın evidir? Varlık ve dil arasında nasıl bir ilişki vardır? Dil varlığın eviyse, varlık dilin nesidir; içeriği mi, özü mü, anlamı mı, gönlü mü, sahibi mi? Varlık, hangi durumda kendi evinde bulunur, hangi durumda evinden uzaklaşır, hangi durumda evinin yolunu şaşırır? Varlığı evine götüren, ona bir ev inşa eden kimdir? Ev, bir yaşantı alanı olduğuna göre, dil de varlığın yaşantı alanı, varlığın yaşanmışlık hali midir? Ev, belili ölçüde yakınlığı, içtenliği, hemhal olmayı, belirli bir mahremiyeti ifade eder. Acaba, varlık, dilde kendi karşılığına kavuşabilir mi? Ya da dilin varlık alanında tam olarak bir karşılığı bulunabilir mi? Bu anlam derecelerini, en dıştan en içe doğru keşfeden kimdir, hangi bilinçtir? Dil ile ilişkili olmak, varlıkla ilişkili olmak olduğuna göre, dil katmanları arasında, bilim adamının, filozofun, edebiyatçının, şairin, ressamın yeri ve varlığa yakınlık derecesi nedir?

Öncelikle, varlık dilde ifade bulur, dilde anlam kazanır. Dil varlığı, görünür, algılanır ve anlaşılır kılar; anlamlı kılar. Varlığın bilinç tarafından görünmüş ve adlandırılmış olduğunu ifade eder. Görülmüş olmak, bilinç mührüyle mühürlenmiş olmaktır. Görülmüş olmak, bilince yansımış, bilinçte iz bırakmış olmak, bilinç olmak ve bilinci olmaktır. Varlığı dile taşıyan kişi, varlığı dilde yeniden kurar, dilde yol alır, dilde yol bulur. İki dünya olur böylece: dildeki varlık ve dilin adlandırdığı varlık. Dilin adlandırdığı varlık, dil kendisini ifade ettiği sürece

[3] "Dil varlığın evidir (*Die Sprache ist das Haus des Seins*)." Martin Heidegger, *Holzwege,* Vittorio Klostermann**,** Frankfurt, 1950 s. 286. Bu ifade, ihtiva ettiği derin anlam ve espri yanında şöyle bir kuşku ortaya koyma imkanı da verir: Dil gerçekten varlığın evi midir, yoksa onun zindanı mı? Hangi durumlarda evi, hangi durumlarda zindanı?

kendi evinde rahat eder, dildeki varlığı bir doğruluk ve hakikat olur, dilin anlamı olur; "Dilimin sınırı dünyamın sınırı demektir" sözü bunu ifade eder.[4] Dilimin sınırı, evimin de sınırıdır. Evimin sınırı, bilincimin de sınırıdır. Varlığın anlam katmanlarına ne kadar nüfuz etmişsem, varlığı bilim, sanat, felsefe olarak ne kadar algılamışsam; varlığımda varlığı, varlıkta varlığımı ne kadar hissetmişsem, dilin ve varlığın anlam katmanları arasında ne kadar yolculuk yapmışsam, evimin sınırını da o kadar geniş tutmuşum demektir. Bu, bana derin bir varoluş duygusu kazandırır, varlık karşısında varoluşumun çağıltısını işitirim. Ama bu varoluş duygusu, kendi içindeki sonlu ve sınırlı akışla beni "gerçek varlık nedir?" sorusuyla da yüzleştirir. Bu benim varlıktan varlığa sıçrama noktamı oluşturur. Dildeki ve varlıktaki anlam yolculuğum, farklı duraklardan geçerek ilerler. Dildeki varlık, varlığı gerçek bir şekilde yansıtmazsa, o zaman varlık dilde huzursuz olur, kendini sürgün hisseder, gurbette hisseder; yanılgı başlar, yanlış ortaya çıkar. Ama her iki durumda da, hakikat olma ve hakikatten ayrılma durumu gerçekleşir. Böylece varlık dilde yeniden konumlanır, yeniden kurulur. Varlık, dil elbisesini giyer, dil elbisesiyle görünüşe çıkar, dil ile anlam elbisesine kavuşur. Bu aynı zamanda şunu da sormaktır: İnsansız varlık olur mu? İnsan olmayınca varlığın bir anlamı olur mu? Varlık açısından insanî bilincin önemi nedir? "Varlık açısı"nedir? Dil içinde olmak anlam içinde olmak demektir. Dil içinde olmak bilinç içinde olmak demektir. Dil içinde olmak insan içinde olmak demektir. Varlığın dil içinde olması böyle bir anlam ifade eder. Ve anlam, her bir durumda zihnin dil ve yaşantı üzerinden ürettiği bir değerdir. Bu nedenle nesneye ait değil, özneye aittir. Varlığın anlamından söz etmek, varlığı adlandıran ve anlamlandıran bir özneden söz etmek demektir. Dilin varlığın evi olduğunu söylemek, varlığın dilde bir düzene ve anlama kavuştuğunu, varlığın bu şekilde insan zihninde bir konum kazandığını söylemektir.

Dil benim varoluş tecrübem, varlıkla kurduğum ilişkide elde ettiğim deneyimdir. Varlığı dille anlamak ne demektir? Öncelikle onu kendi evimin penceresinden, kendi evimde konuşulan dille, bana özgü anlam içerikleri olan dille, içine kendimi, kendi his, yaşantı ve duygu ve düşüncelerimi kattığım, denilebilirse hayatı inşa ettiğim dille anlamam demektir. Bu bakış açısı benim evimin penceresidir. Ben varlığı, kendi zihniyetimle, kendi geleneğimle, kendi inançlarımla, kendi dünya görüşümle seyrederim. Öyleyse, varlık dediğimde kendimi, kendi dünyamı söylemiş olurum. Dilimle dünyayı kendi dünyam haline getiririm. Dilim yoksa dünyam da yoktur. Dilim yoksa evimin penceresi de yoktur. Dilim yoksa evim de yoktur. Dilim yoksa, dünyaya vereceğim bir anlam da yoktur. Varlığa dil ile yüklediğim anlamla

---

[4] Ludwig Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus (Logisch-philosophische Abhandlung*) 5.6. *"Die Grenzen meiner Sprache bedeuten die Grenzen meiner Welt."* Routledge & Kegan Paul, New York, 1961, s. 114. Wittgenstein'ın bu sözü, ilk kez Platon'un *Kratylos* diyaloğunda rastladığımız, daha sonra ortaç nominalistlerinden geçerek Kant'a ulaşan ve oradan günümüze doğru gelen "adlandırmacı/isimci" yaklaşımı yansıtır. Kant, "algısız kavram boş, kavramsız algı kördür" derken kavramların oluşmasında olgusal dünyanın ve zihnin rolüne, her ikisine de birden değinmiştir. Zihnin işlemi olmadan algı, algı olmadan da zihnin işlemi bir işe yaramayacaktır. Aydınlanma döneminin öne çıkardığı "sağduyu" (*common sense–sensus communis*), bu "orta yolu" ifade eder. Wittgenstein'ın metin içinde geçen ifadesi/mottosu açısından bakarsak, Tanrı ve melek gigi aşkın (*transcendent*) kavramlarının durumu ne olacaktır? O, hakkında konuşulamayan konusunda susmak gerektiğini söylerken Kant'ın numenon alanı hakkında ortaya koyduğu sessizliğe katılır. Kant biricik aklınızı kaybetmek istemiyorsanız, aklın, büyük bir açlıkla konuşmak istediği bu konularda sıçrama yapmaması , yani konuşmaması gerektiğini söyler; bu nedenle Tanrı kanıtlamaları bir anlam ifade etmez. Wittgenstein'ın bu mottosu açısından bakarsak Tanrı hakkında konuşmak, aslında Tanrı hakkında konuşmak olmayacaktır. Zira Tanrı hakkında konuşurken, Tanrı kavramının içini dünyasal algılarımızla doldururuz; böylece aşkın varlığı içkin (*immanent*) hale getiririz. Bunun sonucunda da Tanrı derken güçlü kuvvetli, güzel mi güzel bir varlık imgelem perdemize yansımaya başlar. Belki bu nedenle pagan Antik Yunan ve Roma heykel sanatı, Tanrıları mükemmel ölçüleri, güçlü, güzel ve duyusal yönü öne çıkan varlıklar olarak betimlemiştir. Dostoyevski, roman kahramanlarından birine, dünyasal aklının dünyasal olmayan bir Tanrıyı düşünemeyeceğini söyletirken, aynı konuya değinir. Meleklerin kanatlı ve dişil bir karakterde betimlenmesi de, melek kavramının içeriğinin dünyasal algılarla doldurulmasının bir sonucudur. Buradan rahatça anlaşılacağı üzere, Tanrı ve melek gibi kavramları içini algılarımızla doldurmaya başladığımızda, farkında bile olmadan paganizmin yoluna da tutmuş oluruz.

kendim olurum, kendimi algılarım, kendi konumumda bulunurum. Böylece dünyamın sınırlarından evimin sınırlarına ulaşmış olurum. Bu eve dönüş, Wittgenstein'ın birinci ve ikinci dönem dil felsefelerindeki dönüşümün işaretlerini de verir. Algısal ve olgusal (*empirik*) dil felsefesinden gündelik iletişimin, anlam farklılaşmalarının, duygusal, kültürel, kişisel anlam farklılaşmalarının dilin dinamik yapısını oluşturduğu evimin sınırına gelirim. Evim, benim kendi anlam alanımdır. Varlığı kendi penceremden seyredemezsem, kendi dilim ile anlayamazsam, varlık benim olmaz. Varlık benim olmayınca varlıktan yoksun olurum, bir varlık olarak görünüşe çıkamam. Dilim, evimi, penceremi ve varlığımı oluşturur. Dilim, varlığı bana ait kılar. Varlık dilde anlaşılabilirlik niteliği kazanır. Gadamer, varlıktaki anlaşılabilirliğin, anlaşılabilir yönün dil olduğunu söyler.[5] Varlığı dıştan içe doğru dile aktarmaya başladığımda, sırasıyla bilim, felsefe, sanat (edebiyat, fesim, müzik) ulaşmış olurum. Ve bu içe dalışta gittikçe kendime özgü dil ve söyleyiş biçimlerine kavuşurum; dışa doğru daha nesnel, içe doğru daha öznel. Varlığın kabuğunda herkesle aynı dili konuşurum; kendimden, kendi konumumdan, dile verdiğim özel anlamlardan söz etmiş olmam. İçe doğu yöneldikçe kendimi konuştuğum dile katmaya başlarım. Dilim, dile ve varlığa olan mahremiyetimin gizlerini, ayrıntılarını da ifade etmeye başlar. Böylece felsefenin, sanatın, edebiyatın kıvrımlı patikalarında özgün yapıtlar ortaya çıkar. Düşünmek, varlığı dilde anlamaktır, bilmek varlığı dilde kavramaktır, yazmak ise varlığı dilde yaşamaktır. Edebiyat ve sanat biraz da bunu ifade eder.

Yazar, dilde yola çıkan, dilde arayan, dilde yol bulan bir kişi olarak bir "söz-sever" (*philologos*)'tur. O, varlığı söze taşıyan, varlığı, evine doğru götüren kişidir. Varlık ona konuşur, ona seslenir, onda yola çıkar. Yazma eylemi, varlığı kendi evine götürme, varlığı ve anlamı kendi yerine koyma eylemidir. Yazar, varlığın evini tanımakla ve inşa etmekle meşguldür. Dilsiz varlık, hissizliktir, sessizliktir; katı ve mutlak sessizliktir. Dil, varlıktaki sessizliği bozar. Dil varlığı konuşur, varlığı konuşturur: varlık dilde konuşur. Dil varlığı söyler, varlığa söyler. Dille kendi anlam alanına kavuşan varlık, kendi evine, sıcak ortamına da kavuşur. Yaşam orada maskelerini çıkarır; sahici ve içtenlikli yapısına kavuşur. Yazar, varlığı kendi evinde tanıyan, dahası varlığa ev inşa eden kişidir. Çünkü varlık, en iyi dilde aydınlanır, dil ile aydınlanır. Varlığın anlamı ve bilinci dildedir. Varlık dilde kendi yerine kavuşur. Dil içinde kendi yerinde, dil içinde kendi vatanındadır. Varlık tüm boyutlarıyla dilin içindedir. Zira söz, başlangıçta olandır.[6] Logos, varlığın tohumudur, özüdür, evidir. Varlık söz, söz de varlık içindedir. Söz varlığı, varlık da sözü sarıp sarmalar. Ama şu hep sorulabilecek bir sorudur: Acaba sözü olmayan, ifade edilemeyen bir varlık var mıdır? Söz varlığı gerçekten tümüyle kuşatır mı? Yoksa söz varlık dediğimiz bu şeyin kendisi midir? Söz nerede biter, nerede varlık, nerede yokluk olur? Varlıksız söz, sözsüz varlık olur mu? Sözün veya aşkın bilincin varlığı önceliğini söylediğimiz her durumda, bir bilince ulaşmamış herhangi bir varlığın olamayacağını da söylemiş oluruz. Var olmak, belki gerçekten de bir düşüncede olmaktır; tasarlanmış, düşünülmüş ve söylenmiş olmaktır. Zira "olmak" yüklemi, bir sözcük olarak, varoluşa çıkmayı, varlığa gelmeyi önceleyen bir eylemdir.[7] Aşkın bilinçte yer almayan, bir "varlık kaçağı" olabilir mi hiç? Şu halde, varlığın gerçek evi, Augustinus'un da belirttiği gibi, tanrısal tasavvurdur.[8]

2. Ana-Beyit

[5] Hans-Georg Gadamer, *Truth and Method*, çev. William Gelen – Doepel, Great Britain for Sheed & Ward. Ltd., London, 1981, s. 431-432

[6] Yuhanna, 1: 1.

[7] "Ona ol der ve [o da] olur." Bakara, 117.

[8] Saint Augustine, *The Confessiones of Saint Augustine*, çev. E.B. Pusey, The Modern Library, New York, 1999, s. 3.

Dünyanın en eski ve en kalıcı evlerinden biri, Kâbe'dir. Kâbe'nin, inşası, insanın yeryüzünü yurt haline getirişinde, dünyaya bağlanışında, bu evrendeki uzun yolculuğunda önemli duraklarından biridir. Hz. Adem ve Havva tarafından kurulduğu, Hz. İbrahim tarafından yeniden inşa edildiği söylenen bu ev, bugün "Tanrı Evi" (*Beytulah*) olarak adlandırılır. Beytullah, Adem ve Havva'nın bir ölümlü olarak yeryüzüne bağlanışlarının, işledikleri günahtan ötürü duydukları yakıcı pişmanlığın, hissettikleri derin acının, büyük yalnızlık ve çaresizliğin de görkemli ifadesidir. Yeniden cenneti arayış ve özleyişin, Tanrı'ya yakın olma isteğinin de ifadesidir. Cennetten yeryüzüne düşme, nasıl ki insanın yeryüzündeki tüm öyküsünü açıklıyorsa, aynı şekilde Adem ve Havva tarafından inşa edilen bu bina da insanın yeryüzünü yurt edinme çabasını öylece açıklar. O, pişmanlığının bir ödülü olarak Adem'i ve Havva'yı birleştiren, bir araya getiren, bu birliktelikte gönüllerini dinginleştiren, onları Tanrı huzurunda birbirlerine yakın ve birbirlerinin kılan; birbirlerinde gönüllerini dinginleştiren ve huzura erdiren yerdir. Bu ev, böylece, onları birbirlerine dost, arkadaş ve mahrem kılmıştır. Kabe, hem bu dünyayı, hem de sonsuzluk evrenini anımsatacak bir simgedir. Hem fizik, hem metafiziktir. Hem madde, hem ruhtur. Hem gözyaşı, hem sevinçtir. Dünya hayatında yeryüzüne atılan ilk düğümdür. Yeryüzüne bağlanmanın, ev kurmanın ve dünyayı yurt haline getirmenin ilk ifadesidir. Kültürün ilk tohumudur.

Binlerce yıldan beri, insanlığın kutsal mekânlarından biri olma özelliği ile merkezi konumunu koruyan Kâbe'nin İslamiyet'le birlikte konumu daha da güçlenmiş, Müslümanların kıblesi, bir araya geldikleri merkezi yer, denilebilirse bir *Ana-Beyit* haline gelmiştir. Allah'ın evi olması, mekanı insanlığın yeryüzündeki kalbi, evi, huzuru ve güvenliği haline getirmiştir. Zira Tanrı-Evi, aynı zamanda güvenli mekân, insanlarının canının, malının güvende olduğu yedir. *Kuran'*da, Kâbe'ye atfen, "Biz evi insanlar için toplanma yeri yaptık. Onu emin bir yer kıldık" denir.[9] Mevlana, "*Beyt*'ten maksat Kâbe'dir, kim oraya sığınırsa afetlerden korunur ve orada avlanmak haramdır. Bir kimseye eziyet etmek doğru değildir. Ulu Tanrı onu seçmiştir; doğru ve güzel. Ancak bu Kuran'ın dış manasıdır. *Muhakkikler* derler ki: *Beyt*, insanın içidir. Ey Tanrım, içimi nefsin meşgaleleri ve vesveselerinden boşalt. Bozuk ve yanlış heves ve düşüncelerden temizle ki onda hiçbir korku kalmasın; emniyet görünsün ve orası tamamen senin vahiy [yansıma] yerin olsun. Oraya şeytan ve vesveseler girmesin, yol bulmasın."[10] İnsanın Beytullah'ı kendi içinde inşa etmesi, gönlünü Tanrı'nın güvenli hanesi haline getirmesiyle mümkün olacaktır. Tanrı'nın bir evde ikamet etiği düşünülemez. Onun gerçek hanesi, tabi ki kendisine inananların gönlüdür. Evrene sığmayan ve onu aşan[11] Tanrı, kendisine saf, yalın ve içenlikli bir tutumla inanan kişinin gönlüne sığmış, böylece orayı kendi hanesi haline getirmiştir. Mevlana, kalbin temizlenmesi ile gerçek bir arınmanın ortaya çıkabileceği, kötülükten uzaklaşabileceği, bu şekilde bir ayna gibi gönlün hikmete, olgunlaştıran bilgiye mekân olabileceği, bir tür aşkın bilginin yansıma ve esin alanı olabileceği konusu üzerinde durur.

Beytullah'ın somut bir mekân olmasının yanında, asıl insanın gönlü olduğu hususu Yunus Emre tarafından da dile getirilir. *"Allah evi ziyaretdür ben anda varmak isterin"* derken[12] kutsal mekân olarak Kâbe'ye yapılan yolculuğa; *"Yûnus Emre dir hoca gerekse var bin hacca / Hepsinden eyüce bir gönüle girmekdür*" derken de içe, gönüle yapılan yolculuğa işaret eder.[13] Hacca gitmek, Beytullah'a girmektir. Hacca gitmek, insanların gönlüne gitmektir. Hacı olmak, bir gönülde yer bulmaktır. Kâbe'ye varmak, tavaf etmek, bir insanın

[9] Kur'an, 2: 125.
[10] Mevlâna, *Fîhi Mâfih*, çev. Meliha Ülker Anbarcıoğlu, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1990, s. 253.
[11] Aşkınlık (*transcendence*), semavi dinleri paganizmden ayrılan yönlerinden biridir. Bu özellikleri olmasaydı, çerçeveleri içkinlikle (*immanent*), dünya ile sınırlı olsaydı, o zaman paganist öğretilerle benzerlik göstermeleri kaçınılmaz olurdu. Bu aşkınlığın kendini açtığı kavramlardan biri "sonsuzluk"/"ebediyet" kavramıdır.
[12] Yunus Emre, *Yunus Emre Divanı*, haz. Faruk K. Timurtaş, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1972, s. 125.
[13] Yunus Emre, *a.g.e., s.* 76.

gönlüne varmaktır. *"Hepsinden eyüce bir gönüle girmekdür*" derken, Yunus, bu temayı terennüm eder. *"Gönül Çalab'un tahtı gönüle Çalab bakdı / İki cihan bedbahtı kim gönül yıkar ise"* derken de, gönül kırmanın aslında Tanrı-Evi'ni yıkmak olacağı hususuna işaret eder. Gönlü Çalab'ın tahtı kılmak, Kierkegaard'un deyişi ile kişiyi "Tanrı huzuru"nda kılan bir "sonsuzluk hamlesi"dir; bu "iman şövalyesi"nin eylemidir.[14] İman, kişinin kendi içinde Tanrı'ya bir ev kurması, bir sayvan ya da duruma göre bir köşk yapması, Tanrı'ya bir *beyt* inşa etmesi olacaktır.

Ama Tanrı'nın *beyt*ine geçmek çaba isteyen bir eylemdir. Bunun için ilk önce insanların beytinden geçmek, onların beytini fethetmek gerekir. Zira Tanrı sevgisi, insan sevgisinden başlar, Tanrı sevgisi kardeş sevgisinden geçer.[15] Kardeşini sevemeyen, Tanrı'yı da sevemeyecektir. Kardeşinden uzaklaşan Tanrı'dan da uzaklaşacak, kardeşinden yüz çeviren Tanrı'dan da yüz çevirecektir. O halde, Tanrı-Evi, insanın da evidir, Tanrı-Evi insanlara açılan evdir; hastaların şifa bulduğu, açların doyduğu, ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarının giderildiği evdir. Tanrı-Evi, içinde insanlık sevgisi olan, muhabbet olan evdir. İçinde insanlar için iyi niyetin bulunduğu, insanlığın korunduğu ve geliştirildiği evdir. Tanrı-Evi, bu dünyanın dışında değil, içindedir. Tanrı-Evi, evlerden uzak değil, evlerin içindedir. Tanrı-Evi insanlardan uzak değil insanların gönlündedir. Tanrı-Evi iyiliktir, iyiliği istemektir, iyiliği temenni etmektir, iyilikle birlikte olmaktır. Tarı-Evi saflıktır, arılıktır, temizliktir. Tanrı-Evi'nde olmak kendi evinde olmak, kendi evinde olmak kötülüklerden uzak olmaktır. İnsanlar Tanrı-Evi'ne giderlerken kendi evlerine giderler; dünya işlerinden bunalmış gönül pınarlarını berraklaştırmaya, gönül aynalarını cilalandırmaya, duygularını saflaştırmaya, olgunlaşmaya giderler. Tanrı-Evi, insanın kendisinde olgunlaştığı, kendisine erdiği, kendisini bulduğu, kendisini gördüğü bir yerdir. Ve Tanrı-Evi, insanın gönlü, beyitlerin beyiti, *Ana-Beyit*'tir.

Ana-Beyit'in[16] her ne kadar aşkın imleri olsa da, aslında yine de bu dünyaya, bu dünyada yaşayan insana göndermede bulunur. Ana-Beyit, bütün evlerin kapısı, bütün anlamların düğüm noktasıdır. Bütün evler, Ana-Beyit'e göre konumlanır, şehir Ana Beyit'e göre anlam kazanır. Kapılardan geçmenin, dört duvarı bir ev haline getirmenin anlamı, Ana-Beyit'e ulaşmak, Ana-Beyit'te yaşamaktır. Evler Ana-Beyit'ten pay aldıkça ışıklanır, güçlenir, yuva olur, dal budak sarar. Evler Ana-Beyit'ten pay aldıkça ev olur. Dört duvar, Ana-Beyit'in sıcaklığı ile ev olur, iki kişi Ana-Beyit'tin çekimi ile bir araya gelir, birbirlerine eş olur, dost olur, arkadaş, yar olur. Ana-Beyit, bunu aşkın bir tanıklık karşısında yapar. Fizik ötesinden kopuk bir gönül, yeterince kendi yerinde değildir. Gönül evinin tuğlaları, metafizik bir taahhütle birbirine bağlanır. Bunu sağlayamazsam, gönül dediğim kimi zaman kendi bencilliğimi söylemiş olurum; ötekileri kendime ulaşmak için bir "araç" olarak kullanırım. Oysa gönül, hiçbir şekilde insanı araçsallaştırmaz, onu hep bir amaç olarak görür. Aksi halde gönül olmaz, gönlün tutumlarını göstermez. Aşkın taahhüt ve bağlanma, bana koşulsuz bir şekilde ötekiyle iletişim kurmamı, gönlümü bir Ana-Beyit haline getirmemi buyurur. Ana-Beyit'te olmak Tanrı huzurunda olmaktır; Tanrı huzurunda el ele vermek, el ele olmaktır

İçinde gönüllerin birbirine kavuşamadığı, birbirine ulaşmadığı duvarlar ev olmaz. Ev olmak için gönül olmak gerekir, evde olmak için gönle girmek gerekir, gönülde olmak

---

[14] Søren Kierkegaard, *Fear and Trembling*, çev. Alastair Hanay, Penguin Books, London, 1985, s. 70.

[15] Yuhanna 4: 20, Hucurat 10.

[16] Bu ifadede Cengiz Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel* adlı romanına gönderme vardır. Aytmatov, küçük demiryolu istasyonunun yakınına ana beyit'i yerleştirirken, oradaki halkı bir arada tutan manevi değerler alanını da oraya yerleştirmiştir. Bir gün uzay istasyonu yapılacağı gerekçesi ile yıkılan Ana-Beyit, insanların manevi bir yabancılaşma içine girerek varoluşlarına anlam katan köklerden kopmalarını, robota, hissizliğe, duyarsızlığa (*mankurtlaşmaya*) yaklaşmalarını da simgeler. İnsanlar ana beyitten uzaklaştıkça, evden, gönülden, gönlün ve yuvanın sıcaklığından da uzaklaşacaklardır. Romanda Ana-Beyit, "ana barınağı", "ana huzuru" olarak ifade bulur. (Bkz. Cengiz Aytmatov'un *Gün Olur Asra Bedel*, çev. Refik Özdek, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1995, s. 151, vd. Ana-Beyit, bağlılıktır, geleneğe ve köke sahip olmaktır. Özdür, içtenliktir, sahihliktir. Toprağa bağlanmadır. İşarettir, merkezdir. Hatırlamadır, kendine doğru yürümektir.

gerekir. Evlenmek için gönüllü olmak gerekir. Gönlü olmayan, dört duvarı ev haline getiremez; bunu başaramaz. Dört duvarı ev haline getiren gönlün eylemleridir. Dile yol bulmak, gönle yol bulmaktır, varlığa yol bulmaktır. Gönül, evlerin kapısı, yolların nihai noktasıdır. Bütün yollar oradan çıkar, oradan geçer. Oraya çıkan yollar varlığa çıkar, oraya çıkan yollar aydınlığa çıkar, oraya çıkan yollar huzura çıkar. Ev, gönül olmaktan çıkarsa, ev olmaktan da çıkar. Ev, gönül olmaktan çıkarsa, hayat ve ömür olmaktan da çıkar. Ev gönül olmaktan çıkarsa dünya daralır, hayatın anlamı daralır. Ev gönül olmaktan çıkarsa dünya zindana döner; eziyetin, şiddetin, kasvetin merkezi haline gelir. Ev gönül olmaktan çıkarsa, insanın yeri olmaktan da çıkar.

3. Uygarlığın Çekirdeği Olarak Ev

Söz, evreni bir düzen içinde görmektir. Evren, kaos değil, kozmostur. Düzendir, ahenktir, uyumdur, yasadır. Evrendeki yasalar evreni, insan dünyasındaki yasalar toplumları düzen içinde tutar. Doğası gereği bir arada yaşamaya eğilim duyan, buna mecbur olan insan, evde bir araya gelir ve dünyayı kendi evi haline getirir. Bir ev içinde aile (*femuli*) olmak, Vico'ya göre, insanları yeryüzünün vahşi ormanında başıboş dolaşan hayvanlar gibi yok olup gitmekten korumuş, evi de kültürün ve uygarlığın merkezi haline getirmiştir. Böylece insanlar ev içinde aile olmuş, soy olmuş; aileler evleri, evler şehirleri, şehirler ülkeleri oluşturmuştur.[17] İnsan evlenerek toprağa bağlanır, toprağa bağlanarak doğayı işlemeyi, doğayı kültüre dönüştürmeyi öğrenir. Medeniyet aile olma, toprağa bağlanma, hane kurma ve şehirleşme ile başlar. *Civita*s "civilisation"u, *medine* "medeniyet"i oluşturur. Medeniyet şehirdir, şehir evdir. Ev, ailedir. Soydur, neseptir, şeceredir. Ev dağılırsa medeniyet dağılır, ev dağılırsa şehir dağılır, ev dağılırsa yasa dağılır, ev dağılırsa soy dağılır, ev dağılırsa kavim dağılır, ev dağılırsa "nomos" dağılır. Yasa, örf, töre olarak *nomos*, evsizliği önler.[18] "Nomos", ailenin dağılmasını önleyerek insanın tekrar geldiği yeryüzünün vahşi ormanına başıboş sürüler gibi dağılmalarını önler. Böylece onları sürekli iskân halinde, aileler olarak bir uygarlık düzeyinde tutar, vahşileşmelerini önler. İnsan evlenerek evlere yerleşmiş, soy ve nesep ortaya çıkmış, kavimler ve uluslar oluşmuştur. Böylece, evin ve ailenin anlamı daha da belirgin hale gelmiştir.

Yeryüzüne katılan bu anlam, giderek orayı insanın kendi evi gibi hissetmesine neden olmuştur. Binlerce yıl insanın kendi ruhuyla yoğurup durduğu doğa, giderek insanlaşmış, insanî evrene, insanın anlamlar evrenine dönüşmüştür. Bu, bir yandan, şehirlerle, yollarla, köprülerle, mabetlerle, saraylarla, su kanalları ile, tarlaları ile, hatta mezarlıkları ile doğayı işlemek ve dönüştürmek anlamına gelirken, öte yandan fiziksel ve tinsel dünyanın bilgisini elde etmek, yasasını tanımak anlamı da taşır. Hegel, bilgi ile kendimizi dünyada kendi evimizdeymiş gibi hissedeceğimizi söyler.[19] Buna göre insan dünyayı bilgisiyle evi haline, güvenli ve rahat bir ortam haline getirir. Dünyayı bilgimizle kuşatmadığımız zaman, onu tanıdık ve güvenli bir ortam haline getirmiş sayılmayız. Orası bizim için hala karanlık, sihirli ve büyülü güçlerle, iyi ve kötü ruhlarla dolu bir yer olarak görünür. Şimşeği, doğanın kızgınlığı, gök gürültüsünü ruhların konuşması olarak anlar, bizi korkutan güçler karşısında tapınma eğilimi duyarız. Bilmek, dünyayı aydınlık kılar. Bilmek evrenin gizlerini açar. Bildiğimiz zaman "bu evren nedir?" ve "bu evren içindeki bu küçücük yaşam nedir?"

---

[17] Giambattista Vico, *Yeni Bilim*, çev. Sema Önal, Doğubatı Yayınları, Ankara, 2007, s . 29.

[18] Nomos. Yunanca'da "yasa" anlamına gelen bir kelimedir. Namus, nomosun Arapçalaştırılmış halidir. Platon, *Devlet* diyaloğunda, yasanın kökeninin hak ve haksızlık duygusu olduğunu söyler. (Plato, *The Republic*, çev. Desmond Lee, Penguin Books, London, s. 45). *Nomos*, göksel yasa olarak birey ve Tanrı arasındaki en eski sözleşmeye, "*ahit*"e göndermede bulunur. Buna göre "namus"un, Tanrı katından gelen, yeryüzündeki düzeni, adaleti sağlamaya yönelik, öncelikle hukuksal ve ahlaksal içerimli bir kavram olduğu söylenebilir. Vico, "İbrani kavimleri anlatırken, nomos'u "ilahi inayet" olarak niteler. Bu inayet sayesinde insanlar bir araya gelmişler, ev kurmuşlar, aile olmuşlar, soy ve kavim olmuşlardır.

[19] Hegel, *Estetik*, çev. Nejat Bozkurt, Say Yayınları, İstanbul, 1982, s. 96.

sorusuna aydınlık bir cevap türetme imkânına kavuşuruz. Bildiğimiz zaman insan evren ve Tanrı bilmecesi aydınlık bir çözüme kavuşur bilincimizde.

İnsan kendi evini kurarak kendini var etmiş, kendi evini dağıtarak da yok etmeye doğru gitmiş ve gitmektedir. İnsanın kendi evini dağıtmasının öncelikli anlamı, evin anlam katmanlarının zayıflaması, yok olması, insanların birbirleri için gönül olmaktan, eş, kardeş ve komşu olmaktan, bir yaşama ve varolma alanı olmaktan çıkmalarıdır. İnsanlar artık giderek ev kurmaktan uzaklaşmakta, bunun yerine barınma makineleri yapmaktadırlar. Bir barınma makinesine sahip olmak için, evlenmeye gerek yoktur; zira çeşitli ilişki biçimlerine açık bir yerdir. Ev, barınma makinesinde giderek işlevini yitirir; ilişkiler, derinliğini ve sıcaklığını kaybeder. Böylece konutlar genişlese de gönüller daralır, bir başkasını almaz olur. Barınma makinesi, evin ürettiği ruh halini, yaşama biçimini üretemez olur. Ev ortamının içerdiği değer ve anlam, barınma makinelerinde duyarsızlığa, hissizliğe dönüşür. Evle birlikte evin içindeki anlam alanı; sevgi, şefkat, sadakat, feragat ve dayanışma da gider. Böylece, evini kaybeden insan kendini de kaybeder. Evini kaybeden insan bedenini ve ruhunu da kaybeder, dilini ve hayatının anlamını da kaybeder. Evi kaybetmek tanımı kaybetmektir, evi kaybetmek aşinalığı kaybetmektir. Evi kaybetmek, varlığı kaybetmektir. Evi kaybeden yolu kaybeder, evi kaybeden çevreyi kaybeder, evi kaybeden çareyi kaybeder, imkânı kaybeder. Evi kaybetmek büyük acıdır.

4. Varoluş Çevresi Olarak *Oikos*

Oikos, ev, hane, barınak, mesken, ikametgah anlamına gelen Grekçe bir sözcüktür.[20] *Oikeíôsis*'in ise kendine alma, kendine mal etme, kendini sevme anlamları vardır. Evine ve hanesine alma, bağrına basma, kendine mal etme, özümseme anlamında başkaları ile olan ilişkimizi ve iletişimimizi de belirler. Eve alma, özümsemedir. Özümsemede eve alınanın eve benzetilmesi, eve katılması ve eve ait kılınması söz konusudur. Ama yalnız bu değildir: eve alırken, ona yer açılması, yeni geleni alacak şekilde evin genişletilmesi de söz konusudur. Eve ait kılınan artık evin dışında değil, içindedir; evdir, evdendir. O, kendi yabancılığı ile hanenin içine gelir. Bu gelişle hanenin anlam alanını, duyuş ve düşünüş tarzını da genişletir. Bir kültürün başka bir kültürle, bir dilin başka bir dille, bir ailenin başka bir aile ile temasında bir tür "karşılıklı özümseme" (benzeşmeden esinlenerek söylersek *özümseşme*) ve evine alma, eve ait kılma durumu söz konusudur.[21] Okuma eylemi de öyledir. Okurken, yazarı özümseriz, onu evimize, kendi hanemize, anlam alanımıza çekeriz; ama bunu yaparken kendi anlam alanımızı onun da sığabileceği şekilde genişletiriz. Bu salt bir etkileme değil, aynı zamanda etkilenmedir; salt özümseme değil, ama aynı zamanda özümsenmedir. İki kişinin bir araya gelerek oluşturdukları hane, onların birbiri içinde özümseştikleri, ortak bir yaşantı alanında giderek birbirleri oldukları, birbirlerini kendi içlerine aldıkları bir ortamdır. Aile olmada, evlenmede ve ev kurmada böyle bir "özümseşme" durumu söz konusudur.

Bu durumda, ev insanın varoluş çevresine dönüşür. Onun bütün varlığı, imkanları ve imkansızlıkları bu çevre içinde yer alır. Yeryüzüne kattığı tüm anlam, yeryüzünde kendi varoluşu için bulduğu imkan da bu çevre içinde yer alır. *Oikos*'un "çevre" anlamının yanında, yeryüzünüm bu "hane" oluşuna da gönderme yapar. İnsanın evi, aynı zamanda onun

---

[20] Bkz. F. E. Peters, *Greek Philosophical Terms: A Historical Lection*, New York University Press, New York, 1976, s. 140 (Türkçe çeviri için bkz. *Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü*, çev. Hakkı Hünler, Paradigma Yayınları, İstanbul, 2004).

[21] Geleneksel evlerimiz, dışarıdan gelene (misafire) açık evlerdir. Evin en güzel, en konforlu odası her zaman misafir için hazır beklemektedir. Bunun çeşitli anlamları olabilir (Bkz. Ömer Naci Soykan, *a.g.e.,* s. 21). Misafirin dokuz rızıkla geldiği inanışı, misafire verilen değerin bir başka göstergesidir. Misafir azaltan, daraltan değil, açan, genişleten, fazlalaştıran, bereketlendiren kişidir. "Tanrı misafiri", deyişi, misafire metafizik bir anlam da yükler: kişi kendi hanesinin birincil sahibi değildir artık, bu nedenle misafire aşkın bir görevle hizmet eder. O, haneyi Tanrı'nın evi yapan güvenli kişidir. Geleneksel evlerimiz, bu ve benzeri algılama biçimleri ile kapılarını yabancıya açan, onu aşina kılan evlerdir.

çevresidir. “Kendine iyi bak” denildiği zaman “evine iyi bak”, “evine iyi bak” denildiği zaman da “çevrene iyi bak” denilmiş olur. Buna göre kendini korumak evi, evi korumak çevreyi korumak olacaktır. Çevresini koruyamayan evini, evini koruyamayan da kendisini koruyamayacaktır. Evi korumak nasıl belirli bir sadakati ve ahlaksal tutumu gerektiriyorsa aynı şekilde çevreyi korumak da çevreye karşı sadakati ve *nomos*'a bağlılığı gerektirir. İnsan bilgisi ve ürettiği teknoloji ile dünyayı evi haline getirmiş, ama aynı yöntemle onu evi olmaktan çıkarmaya doğru da gitmektedir. Yaşanan çevre sorunları, insanın kendi evini giderek yok ettiğini, *nomos*'tan ayrılarak orayı bir sadakat yeri olmaktan çıkarıp ilişkisini sömürü temelinde, denilebilirse “gayrimeşru” bir zemine oturttuğunu göstermektedir. Bugün insan her zamankinden daha çok *oikos*'a ve *nomos*'a dönme ihtiyacı içindedir. Eve bağlılık, sadakat, onun yeryüzündeki konumunu güçlendirecek; nomos, dünya içinde, dünya ile temas halindeki varlığını daha anlamlı hissetmesini sağlayacaktır. Evin yok olması insanın yurtsuzlaşmasını, dağılmasını, hayatın anlamsızlaşmasını doğuracaktır. Oysa ev, her zaman anlam demektir; anlamın üretildiği ve yaşandığı yer demektir. Ev, insanın yeryüzüne kattığı anlamı üreten, çoğaltan ve yayan bir yerdir. Evsizlik anlamsızlıktır; anlamını kaybetmektir, köksüzleşmektir. Dünya insanın evidir. Heidegger'in “orada-varlık” (*dasein*) kavramı, “dünya içinde bulunma”yı; dünyada, dünyanın imkanları ile varolmayı ifade eder. Bu nedenle “Orada-varlık”, dünya-içinde-Varlık” (der in der welt-sein)'tır. İnsanın dünyası evle vardır, evle birlikte vardır. İnsanlar evlenerek evleri, evlerle köyleri, köylerle şehirleri, şehirlerle ülkeleri oluştururmuşlar; evlenerek aile olmuşlar, soy olmuşlar, nesep olmuşlar, kavim olmuşlar, ulus olmuşlardır.

Sonuç

Ev, insanın yeryüzüne tutunma çabasının en güçlü göstergelerinden biridir. İnsan yeryüzüne ev kurarak bağlanır, ev kurarak çoğalır, ev kurarak kökleşir. Ev kurarak şehri, ev kurarak kültürü ve uygarlığı oluşturur. Evsizlik, yurtsuzluktur, yersizliktir. Evlenmek, bir gönle girmek, bir gönülde yer bulmaktır. Evsizlik bir gönülde yer bulamamaktır. Ama daha yakından bakıldığında evsizlik insanın yazgısıdır. Ya da insanın yeryüzündeki yürüyüşü, evsizlikten eve doğru, sürekli eve doğru bir yürüyüştür. Bu açıdan bakıldığında insan kendi evinde misafirdir. Kişi, dünyayı bilgisi ve kültürü ile her ne kadar evi haline getirse de, sonuçta içinde yaşadığı evin gerçek sahibi olmadığı duygusunu bir ömür içinde taşır. Zira ondan öncekiler de kendi evlerinin gerçek sahibi olmamışlardır. Bu keskin fanilik duygusu başlangıçtan günümüze insanı en çok meşgul eden konular arasında yer almıştır. İnsan, dünyada bir misafir gibi yaşar. Burada insanın yeryüzündeki temel konumuna, faniliğine, gelip geçiciliğine vurgu vardır. Bu çeşitli şekillerde yorumlanabilecek bir konudur. Dünya görüşlerine göre farklı anlamlar kazanabilir. Antik Yunan kültüründe *Dionisos*'u bu fanilik duygusunun oluşturduğu söylenir. Fani isen, o zaman yeryüzündeki hayatının her bir anı sonsuz değerdedir. Ama bir başka bakış açısından eğer ölüm varsa gerisi boştur. “Ey ölüm seni tanıyan zenginliği ne etsin!” Bu bakış açısından, insanın yeryüzündeki hayatı, “fanilik evi”nden (*darül fenâ*) “sonsuzluk evi”ne (*darül bekâ*) bir yürüyüştür. Ömür bir taşınmadır; ömür bitince taşınma da biter. Hayat yaşamaya bir hazırlıktır. Ev eve hazırlıktır. Dünya dünyaya hazırlıktır. Bu açıdan bakılıca evsizlik, faniliğe atıfta bulunur. Ama bir yadsıma, bir inkâr değildir bu. Kişi, dünyadaki evininde, kendine ait olmadığını bilerek yaşar. Gerçek evinin farklı bir evrende, farklı bir anlam alanında olduğunu düşünür. Bu da bir tür evsizliktir, evsizlik halinde cisimleşmedir.

“Beytullah”, Tanrı'nın eviyse insanın da evidir, varoluşun da evidir, varlığın da evidir. Kâbe dildir, gönüldür. Ana-Beyit, ana dildir. Dünya orada kurulur, orada anlaşılır; hayat orada çözülür, orada yaşanır. Anlama isteğinin ortaya çıktığı her bir anda oraya dönüş yapar insan. Nihayet Ana-Beyit Nayman Ana'nın yattığı topraktır. Topraktan gelen insanın yine toprağa

dönmesidir. Toprak hamurdur, evdir. Ama sadece bu değildir; ruhuyla da bir başka Ana-Beyit'e, tanrısal ışığa dönüş yapar insan. Bu, edebi huzurdur, sonsuz dinginliktir.

Biz varlığı dile getirmekle onu kendi yuvasına götürmüş oluruz. Bu anlamdır, hakikattir, doğruluktur, erdemdir, adalettir. Varlığı dile getirdiğimiz her bir durumda onu kendi evine de ulaştırmış oluruz. Ve aslında o ebedi kelamda kendi evindedir, kendi evinden çıkmıştır bile. Orası Adem ve Havva'nın yeryüzüne düştüğü yerdir. Oraya ulaşmak yeniden sonsuzluğun kapısına ulaşmaktır. Tanrı-Evi, insanın dünyaya giriş kapısı olduğu gibi, bir ömür kendisine doğru yürüdüğü ve nihayet çıkıp gittiği yerdir de. Bu yönüyle de sonsuzluğun, "sonsuzluk evi" (*dar'ül beka*)'nin kapısıdır. Adem ve Havva bu binayı yaparak yeryüzünü, yeryüzünün sonlu ve sınırlı varlığını da inşa etmiştir. Hz. İbrahim bu binayı onarırken kendi sonlu ve sınırlı varlığını da onarmış, insanın yeryüzüne tutunma çabasına bir kez daha örneklik etmişti. Bu sonlu ve sınırlı yaşamda, Beytullah, nasıl ki dünyaya girişin, dünyalı oluşun ilk adımıysa, dünyadan göçüp gitmenin, öte alemlere açılmanın da ilk adımıdır. Bu nedenle o dünya ve dünya ötesi arasında bir kapıdır. Fizik ve metafizik arasında bir sınır taşıdır. İnsanın onu kaybetmesi, yön duygusunu kaybetmesi olacaktır. Bu ise dünyada sanki bir ölümsüzmüş gibi hüküm sürmesine, varoluşunun içtenlikli yapısını yitirmesine neden olacaktır. Böylece gönül, Ana-Beyit olmaktan çıkacak ve giderek tıp biliminin ilgi duyduğu bir organa dönüşecektir.